

Kancelária verejného ochrancu práv

**Správa o prieskume dodržiavania základných práv a slobôd
maloletých detí umiestnených v reedukačnom centre**

Reedukačné centrum, Školská 158, 076 61 Bačkov

Bratislava november 2013

V marci 2013 som poverila Kanceláriu verejného ochrancu práv vykonaním prieskumu dodržiavania práv maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách v Slovenskej republike.

Predložená správa obsahuje výsledky prieskumu v Reedukačnom centre, Školská 158, 076 61 Bačkov, ktorý vykonala pracovná skupina Kancelárie verejného ochrancu práv v zložení:

odborný gestor: JUDr. Ing. Janka Milan Laššáková

pracovná skupina: JUDr. Lenka Bodnárová

JUDr. Katarína Lakyová

Mgr. Juraj Jando

JUDr. Jana Dubovcová
verejná ochrankyňa práv

Bratislava 27. novembra 2013

OBSAH

Úvodné informácie.....	4
O prieskume.....	6
1. Zistenia o praxi reedukačného centra.....	8
1.1 Zaobchádzanie s deťmi.....	8
1.1.1 O používaní telesných trestov.....	8
1.1.2 O používaní ochranej miestnosti.....	10
1.1.3 O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a o výchove.....	11
1.1.4 O kontakte s rodinou a tretími osobami, prístupe k informáciám a o informovanosti o svojich záležitostiach.....	18
1.1.5 O spolupráci centra s rodinou detí.....	20
1.1.6 O útekoch z centra.....	20
1.2 Výživa, zdravotná starostlivosť a hygienické podmienky.....	22
1.2.1 Výživa.....	22
1.2.2 Zdravotná starostlivosť.....	22
1.2.3 Hygienické podmienky.....	23
2. Základné práva a slobody detí v centre.....	25
2.1 Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť.....	25
2.2 Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie.....	26
2.2.1 Telesné tresty.....	28
2.2.2 Neprimerané strihanie vlasov dievčat.....	28
2.2.3 Červený odev za porušenie pravidiel.....	29
2.3 Právo na vzdelanie.....	29
2.4 Právo dieťaťa na osobitnú ochranu.....	31
2.4.1 Právo detí na riadnu výživu.....	32
2.4.2 Práv detí na prístup k zdravotníckym službám.....	32
2.4.3 Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami.....	33
2.4.4 Právo detí na vyhovujúce hygienické podmienky.....	33
Záver.....	35
3. Odporúčania a opatrenia.....	36

Úvodné informácie

Verejný ochranca práv je podľa čl. 151a Ústavy Slovenskej republiky nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom.

Podľa § 13 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, verejný ochranca práv koná na základe podnetu fyzickej osoby alebo právnickej osoby alebo z vlastnej iniciatívy.

Verejný ochranca práv je podľa § 17 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov oprávnený napríklad vstupovať do objektov verejnej správy, vyžadovať potrebné spisy a doklady ako aj vysvetlenie k veci, klásť otázky zamestnancom orgánu verejnej správy, hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú v miestach, kde sa vykonáva ochranná výchova, ústavná výchova. Podľa § 17 ods. 2 písm. a) a b) tohto zákona sú orgány verejnej správy povinné poskytnúť verejnému ochrancovi práv informácie, vysvetlenia a umožniť mu nahliadanie do spisu. Orgány verejnej správy sú povinné umožniť oprávnenia podľa odseku 1 a vyhovieť žiadosti verejného ochrancu práv podľa odseku 2 písm. a) a b) bezodkladne.

V marci 2013 som na základe preskúvaných podnetov rozhodla o vykonaní **prieskumu dodržiavania základných práv a slobôd maloletých detí umiestnených v reedukačných centrách.**

Reedukačné centrum je podľa § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“) špeciálne výchovné zariadenie. Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu deťom do 18 (v prípade, ak je to v záujme dieťaťa do 19) rokov **poskytuje výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.**

Umiestňovanie detí do reedukačného centra sa uskutočňuje podľa § 122 ods. 2 školského zákona. Podľa neho môžu byť do reedukačného centra deti **umiestňované:**

a/ na základe žiadosti zákonného zástupcu;

b/ dohody so zariadením, v ktorom sa vykonáva rozhodnutie súdu (napr. uložená ochranná výchova (podľa § 103 Trestného zákona ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach alebo sa môže vykonať aj v profesionálnej náhradnej rodine..., ak to však vyžaduje zdravotný stav mladistvého, vykonáva sa v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti) **alebo ústavná starostlivosť);**

c/ predbežného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu, ktorým je rozhodnutie súdu podľa ustanovení §75 a § 75a Občianskeho súdneho poriadku;

d/ rozhodnutím súdu o uložení ochrannej výchovy podľa § 102 Trestného zákona (podľa § 102 ods. 1 Trestného zákona ak súd odsudzuje mladistvého, môže mu uložiť ochrannú výchovu, ak o výchovu mladistvého nie je náležite postarané a tento nedostatok nemožno odstrániť v rodine, v ktorej žije alebo doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná alebo prostredie, v ktorom mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho riadnej výchovy).

e/ rozhodnutím súdu o uložení výchovného opatrenia podľa § 37 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (súd môže podľa § 37 zákona o rodine rozhodnúť o dočasnom odňatí maloletého dieťaťa z osobnej starostlivosti rodičov (najdlhšie na šesť mesiacov) a uložiť mu pobyt v špecializovanom zariadení, ak je preukázané nevhodné správanie detí, ale aj porušovanie povinností rodičov po tom ako výchovné opatrenia napomenutie, dohľad, obmedzenia, poradenstvo nevedli k náprave).

f/ rozhodnutím súdu o nariadení ústavnej starostlivosti podľa § 54 zákona o rodine (súd môže podľa § 54 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v občianskoprávnom konaní nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak výchova maloletého dieťaťa je vážne ohrozená alebo vážne narušená a ostatné výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo, ak rodičia nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o maloleté dieťa z iných vážnych dôvodov a maloleté dieťa nemožno zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti).

Podľa § 122 ods. 3 školského zákona do „**reedukačných centier sa spravidla prijímajú deti oboch pohlaví.**“

O prieskume

Tento prieskum nie je zameraný na skúmanie umiestňovania detí do reedukačného centra. **Zameriava sa na preskúmanie činnosti centra z pohľadu:**

1/ či opatrenie štátu, akým je obmedzenie osobnej slobody detí umiestnených v reedukačnom centre, v ich prípade plní štátom deklarovaný účel, ktorým je výchovný dohľad, výchova a vzdelávanie detí vrátane prípravy na budúce povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia;

2/ či prax, ktorou centrum napĺňa jemu štátom zverené poslanie, je zárukou dodržiavania základných práv a slobôd v ňom umiestnených detí.

Dňa **3. októbra 2013** uskutočnila Kancelária verejného ochrancu práv v Reedukačnom centre, Školská 158, 076 61 Bačkov (ďalej iba „reedukačné centrum“) **svoj neohlásený prieskum**. V reedukačnom centre sa nachádzajú deti (dievčatá aj chlapci), ktorí navštevujú **špeciálnu základnú školu**. Súčasná kapacita zariadenia je podľa výchovného programu **60 detí vo veku od 11 rokov až do ukončenia povinnej školskej dochádzky**. **Počet detí umiestnených v reedukačnom centre** v čase prieskumu bol podľa predloženého zoznamu **43 (33 chlapcov a 10 dievčat)**.

Po príchode do reedukačného centra sme požiadali riaditeľa o zabezpečenie súčinnosti zamestnancov, aj detí, ktoré sa v reedukačnom centre nachádzajú, o predloženie písomnej informácie o aktuálnom počte detí v reedukačnom centre, s uvedením počtu prítomných detí a konkrétnych dôvodov neprítomnosti ostatných detí, o aktuálnom počte zamestnancov reedukačného centra a profesijnej štruktúre zamestnancov (spolu s predložením dokladov týkajúcich sa dosiahnutej kvalifikácie týchto odborných zamestnancov), o vnútornom poriadku reedukačného centra a školskom poriadku (spolu s poskytnutím ich fotokópie), o ďalších interných predpisoch, na základe ktorých vykonáva zariadenie svoju činnosť, informácie o používaní ochranej miestnosti, spolu s fotokópiami písomných záznamov o dôvodoch a priebehu pobytu detí v ochranej miestnosti, o registrovaných a neregistrovaných úrazoch detí a o útekoch detí z reedukačného centra za obdobie od januára 2012 do súčasnosti. Taktiež bol riaditeľ požiadaný o umožnenie ohliadky interiérov a exteriéru reedukačného centra. **Riaditeľka, ako aj ostatní zamestnanci nám súčinnosť veľmi ochotne poskytli.**

Počas neohláseného prieskumu bolo uskutočnených **27 rozhovorov s deťmi** z reedukačného centra. Rozhovory vykonávali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv, boli vykonávané bez prítomnosti zamestnancov reedukačného centra, ak s tým dieťa súhlasilo. Zároveň boli uskutočnené rozhovory s vedúcou výchovy, s 5 vychovávateľmi, so 4 učiteľmi, s psychologičkou a so zdravotnou sestrou. Bol uskutočnený prieskum priestorov školy, internátnych častí, jedálne a boli preskúmané potrebné písomnosti a doklady.

Prieskum **bol zameraný na zisťovanie bežnej praxe**. Rozhovormi sme zisťovali, aká je bežná prax centra z pohľadu detí, z pohľadu zamestnancov a vedenia centra. Otázky sa

týkali denného režimu, školského vyučovania, mimoškolských aktivít, možnosti detí na kontakt s rodinou, s tretími osobami, práva dieťaťa na súkromie, práva dieťaťa byť vypočuté, stravovania, zdravotnej starostlivosti, pozitívneho odmeňovania, trestov, používania ochranej miestnosti, útekov z centra, pridelovania hygienických pomôcok a oblečenia, výživy detí, praktického výkonu pracovnej činnosti zamestnanca v súvislosti s denným a nočným režimom v reedukačnom centre, ako aj ďalších oblastí, ktoré prirodzene vyplynuli z rozhovorov. Rozhovory s respondentom uskutočňovali vždy dvaja zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv a ak dostali súhlas od osoby, s ktorou uskutočňovali rozhovor, ich obsah zvukovo zaznamenávali. Po získaní poznatkov v reedukačnom centre Kancelária verejného ochrancu práv preskúmala písomnosti a dokumenty.

1. ZISTENIA O PRAXI REEDUKAČNÉHO CENTRA

Návšteva reedukačného centra nebola ohlásená a jej dôvod nebol vopred známy. Respondenti nemali možnosť dohodnúť sa medzi sebou o obsahu svojich odpovedí.

1.1 ZAOBCHÁDZANIE S DEŤMI

1.1.1 O používaní telesných trestov

DETI: Uskutočnili sme individuálne rozhovory s 27 deťmi. V rozhovoroch 5 detí uviedlo jednu **udalosť, počas ktorej malo dôjsť k použitiu telesných trestov** zo strany vychovávateľky voči dvom dievčatám po úteku. Opísali, že tento incident sa odohral v jedálni pred ostatnými deťmi a vychovávateľka dievčatá sotila o stenu a dostali aj po hlave.

O tejto situácii deti uviedli napr.: „Dvaja dievčatá, tu boli a utiekli, jak boli na prechádzku, tu pri kukurici...Tak ich chytili. Prišli dnuka, jedna buch do steny. Revala. Nič. Zase jedna rana, aj druhá. Aj plakali, aj sa smiali“.

Okrem tejto udalosti však deti žiadnu podobnú nespomenuli. Ďalších 5 detí však v rozhovoroch uviedlo, že v reedukačnom centre občas zamestnanci používajú voči deťom facky. Niektoré deti hovorili o výchovných fackách.

Citujem z rozhovorov s deťmi: „Jak jeden je zlý, tak aj pán je zlý. Jak on je dobrý, tak aj pán je dobrý. Napr. keď on ide na útek, tak -50 a dáke nadávky, tak jedna facka. Jednu. Otcovskú. Raz v jedálni kradli chleba, viete také šunky, traja chlapci a oni to zistili, išli dnuká, dostali dve facky, tri..“.

Na otázku, či zamestnanci používajú telesné tresty deti napr. uviedli: „Zaslúžene. Že keď napr. že utiekne, jedna, dve facky, pri úteku...Oni ani že nebijú tak, ale majú ich na starosti a keď sa niečo stane, tak oni majú za to“.

„Keď je bitka, tak keď majú len nervy, záchvat. Lebo oni tomu hovoria záchvat. Keď má vychovávateľ, keď má dakedy záchvat, tak udrie ho. Keď je treba. Keď ho nepočúvajú. Normálne facku mu dá takú slabú“.

Napriek vyššie uvedenému takmer všetky deti uviedli, že **zamestnanci reedukačného centra sú dobrí a majú k nim dobrý prístup**. Niektoré deti uvádzali, že keď im je smutno, tak sa ich zamestnanci pýtajú na dôvody, poľutujú ich a niektorí ich aj objímu.

K tejto téme uviedli deti napr.: „Lebo dakedy príde taký čas alebo taký deň, že potrebuje sa s dakým objímuť, potrebuje to cítiť. Ja to väčšinou robím, lebo ja už maminku viete nemám, tak ja stále objímam dakoho tu“.

„Pani riaditeľka je ku nám dobrá. Vyhovie nám ako keď dačo treba. Vychovávatelia sú tu dobrí. Učiteľia. Ako máme sa tu dobre“.

Deti taktiež uvádzali, že by sa nebáli povedať, keby mali nejaký problém a niektoré uvádzali, že v prípade ak mali v minulosti problém, obrátili sa na vychovávateľov a vychovávateľky. Niektoré deti uviedli, že by sa obrátili aj na riaditeľku, prípadne na niektorého učiteľa. Veľa detí tiež uviedlo, že by sa obrátili na psychologičku, ktorá im pomáha najmä v súvislosti so šikanou: „Vyhrážavajú sa mi, šikanujú ma, prikazujú mi, že im mám prať ponožky a takéto veci. A ja idem ku pani psychologičke, potom si ich pani psychologička zavolá a sa s nimi porozpráva. Pani psychologička povedala na komunitu takto: Keď ešte sa raz bude opakovať šikanovanie, tri zápisy a zavolá políciu. Už sa to zlepšilo. Povedala, že si to mám nazbierať alebo napísať na papieri a potom to tak povedať“.

V tejto súvislosti ďalšie dieťa, na otázku, či bolo niekedy za psychologičkou, uviedlo: „Raz. Ja som bol za ňou. Ta čo jeden chlapec mi nadával, bo keď napríklad nadáva, tak musím povedať vonku. Lebo jak šikanovanie je toto. Tak poviem jej vonku, no ona si ho zavolá a vyrieši“.

Celkovo deti uvádzali, že by sa nebáli obrátiť na dospelých a že keď sa niekedy na nich obrátili, väčšinou im pomohli alebo poradili.

Z rozhovorov deti uvádzali, že majú možnosť svoje problémy predkladať aj na voľných tribúnach alebo na komunitách. Na otázku, či tak aj urobili, keď mali nejaký problém, väčšinou odpovedali záporne, o komunitách sa vyjadrovali skôr v zmysle, že deti tam len spievajú a hovoria dospelí.

DOSPELÍ: Zamestnanci uvádzali, že v reedukačnom centre sa telesné tresty vôbec nepoužívajú a je to prísne kontrolované. **Väčšina zamestnancov sa o deťoch vyjadrovala pekne, bolo cítiť, že im na deťoch a na ich práci záleží.** Vedúca výchovy v tejto súvislosti tiež uviedla, že aktuálne majú celkom dobré deti, že nie sú veľmi agresívne a že sa to celkovo zlepšilo.

Citujem z rozhovorov: „Väčšinou agresia plodí agresiu. Takže to je o ničom. Takže cez ten láskavý prístup, radšej mu to zopakujem trikrát, štyrikrát, ale stále mu to budem opakovať a on si to možnože uvedomí postupom času“.

„Práca s deťmi ma baví...Vychovávateľ v prvom rade musí pôsobiť pedagogicky, ale môj názor je taký, že ja keď chcem, aby to dieťa pracovalo, aby malo z toho osoh, musím byť poviem v úvodzovkách aj jeho kamarát. Je to ťažké, oni sú tu povedzme celý rok a otec, mama, chýbajú im, tým pádom človek chce z toho vydať aj tú empatiu, tú lásku, aj tú rodičovskú, hoci to nenahradím, keď ma rozumiete. Takže o toto sa snažím a keď z tých 8-10 si 2-3 dačo zoberú z toho tu, čo človek do nich dáva, z toho všetkého, tak naozaj dobre“.

Napriek tomu bol pri rozhovoroch so zamestnancami spomenutý jeden zamestnanec, ktorý sa údajne k deťom správa neprimerane. To, že z jeho strany malo dôjsť k použitiu telesného trestu a k verejnému poniženiu dieťaťa pred ostatnými deťmi, nám však dieťa, ktorého sa to týkalo, v rozhovore nepotvrdilo.

DOKUMENTY: Vnútorný poriadok školy a internátu obsahuje zákaz používať všetky formy týrania pedagogickými i nepedagogickými zamestnancami, ktoré by mohli dieťaťu ublížiť, spôsobiť utrpenie alebo smrť. Taktiež obsahuje opatrenia – zamedziť všetkým formám zosmiešňovania a ponižovania rôznymi nadávkami a neprimeranými slovnými osloveniami, nevyvolávať pocit strachu (zастrašovania) a obsahuje aj zákaz používať výchovné opatrenia z pomsty.

1.1.2 O používaní ochranej miestnosti

DETI: Žiadne dieťa v rozhovore neuviedlo, že by bolo umiestnené v ochranej miestnosti. Deti ani nevedeli, čo to ochranná miestnosť je. Po našom vysvetlení účelu ochranej miestnosti, niektoré hovorili, že majú v reedukačnom centre izolačku, kam idú po úteku a kde ich kontrolujú, či nemajú nejaké choroby a vši. Žiadne dieťa však neuviedlo, že by tam boli deti umiestňované za trest alebo v prípade agresívneho správania, uvádzali len zdravotné a hygienické dôvody. Deti neuvádzali ani to, že by boli niekedy v prípade agresívneho správania umiestňované do relaxačnej miestnosti.

DOSPELÍ: Zamestnanci tiež uvádzali, že ochrannú miestnosť v reedukačnom centre nemajú. Uvádzali, že majú len izolačnú miestnosť, ktorá slúži na izoláciu a kontrolu zdravotného stavu dieťaťa po úteku a v prípade choroby. Niektorí spomenuli relaxačnú miestnosť, ktorá sa však podľa nich tiež nevyužíva. Aj vedúca výchovy uviedla, že v reedukačnom centre majú zriadenú relaxačnú miestnosť, lebo to bola požiadavka školského úradu, ale nevyužívajú ju a nepamätá sa, že by tam niekedy niekoho umiestnili, že nebola taká potreba. Tiež uviedla, že keď dôjde k situácii, že je dieťa seba alebo iným nebezpečné, dajú ho sadnúť a ukludňujú ho, neizolujú ho.

Zdravotná sestra napr. na otázku, či majú v reedukačnom centre ochrannú miestnosť, uviedla: „Nie, nie, lebo nemali sme zatiaľ také. Pokiaľ sú dajakí strašne nervózni alebo provokujú alebo to, tak sa to rieši väčšinou s psychiatrickou a ona už potom buď ich umiestňuje niekde, že idú niekde do Hrany alebo do Michaloviec, keď sú to vážnejšie stavy“.

Aj psychologička uviedla, že od roku 1984 nebolo v ochranej miestnosti žiadne dieťa.

Ďalší zamestnanci v súvislosti s ochrannou miestnosťou napr. uviedli: „Nevyužívame to. Po prvé by to zabralo veľa času, keby som tam to dieťa chcel umiestniť a niekto by s ním musel byť. Tým pádom, keby ja som mal svoje dieťa a dal ho tam, tak by zvyšná skupina nemala vychovávateľa. Takže sa to snažíme riešiť, snažíme sa predchádzať konfliktom, aby to nevznikalo. Popríklad, už keď niečo vznikne som ja, on je stále pri mne. Takže tá relaxačná miestnosť som potom ja. Dám mu nejakú činnosť, počúva magnetofón, napr. si kreslí na klubovni, takže takouto formou“.

„My nemáme ochrannú, máme relaxačnú miestnosť, ale nevyužívame vôbec relaxačnú miestnosť. Od kedy ju máme, nepoužívame ju na také. Skôr akože tie terapie s dieťaťom, keď akože je v nejakom afekte, tak poriešime to individuálne nejak na izbe, ale určite nie do relaxačnej miestnosti. Lebo tam musí byť stále dohľad toho dospelého, dieťa tam nevie

byť samé, musí mať tam aj terapie nejaké navrhnuté a vlastne v tých popoludňajších hodinách, keď robí len jeden vychovávateľ s tými ôsmymi deťmi, jednoducho si to nemôžeme dovoliť, aby sme dieťa dávali do relaxačnej. Ale ani nemyslím, že je to potrebné. Ja nie som zástanca toho izolovať dieťa, lebo ono sa aj tak raz do toho kolektívu dostane a ten problém treba vyriešiť v kolektíve. On z tej relaxačnej miestnosti možno vyjde a bude sa biť tak jak predtým alebo bude agresívny zase“.

PRIESKUM: V reedukačnom centre nemajú zriadenú ochrannú miestnosť, ktorej náležitosti sú upravené vo vyhláske Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach. V zariadení sa však nachádza miestnosť, ktorú nazvali „relaxačná miestnosť“. Vybavenie relaxačnej miestnosti nezodpovedá tomu, ako by mala byť vybavená ochranná miestnosť. Predmetná relaxačná miestnosť bola vybavená mrežami, oknom, aj zvončekom, bola v nej tiež zelená tabuľa a prístroje na cvičenie (stacionárny bicykel). Sociálne zariadenie sa však nachádzalo mimo tejto miestnosti. V súvislosti s jej účelom zamestnanci reedukačného centra uviedli, že miestnosť bola zriadená z dôvodu požiadavky krajského školského úradu.

1.1.3 O dennom režime, o bodovacom systéme hodnotenia správania a výchove

a/ O vyučovaní

DETI: Deti uvádzali, že vyučovanie majú od pondelka do štvrtka v rozsahu 6 hodín a v piatok majú 5 vyučovacích hodín. So školou boli spokojné. Niektoré deti predtým nechodili do špeciálnej základnej školy a tie pochopiteľne uvádzali, že škola v reedukačnom centre je ľahšia. Uvádzali, že majú vyučovacie predmety: matematiku, slovenský jazyk, dejepis, prírodopis, geografiu, informatiku, hudobnú výchovu, telesnú výchovu, pracovnú výchovu a občiansku výchovu.

Deti uvádzali, že cudzí jazyk nemajú, aj keď niektoré deti sa vyjadrili, že by sa chceli nejaký cudzí jazyk učiť. Viaceré z detí mali predtým v škole cudzí jazyk. V tejto súvislosti uviedli napr.: „Ale tu sa nemôžeme učiť anglicky, lebo to je špeciálna“. Jedno dieťa tiež napr. uviedlo, že by sa viac chcelo venovať informatike, ale na počítači trávia málo času, len jednu hodinu týždenne.

Deti tiež uvádzali, že učitelia sú k nim dobrí a že sa im venujú a pomáhajú im. Viaceré deti uvádzali, že majú svojich obľúbených učiteľov a učiteľky. Staršie deti uvádzali, že učitelia sa s nimi rozprávajú aj o ich plánoch s výberom strednej školy. V tejto súvislosti jedno dieťa napr. uviedlo, že jeho najobľúbenejší zamestnanec v reedukačnom centre je učiteľ: „Najradšej ho mám. Najlepší je tu v reedukačke“. Ďalšie dieťa uviedlo: „Pani triedna je mi najbližšie. Čo chcem ona mi to...keď ma niečo trápí“.

Taktiež uvádzali, že v príprave na vyučovanie im dost pomáhajú aj vychovávateľia, ktorí sa s nimi učia.

DOSPELÍ: Reedukačné centrum poskytuje deťom vzdelávanie v špeciálnej základnej škole. V súčasnosti je v zariadení 5 tried spolu so 48 žiakmi. Deti momentálne vyučuje 7 zamestnancov so špeciálnym pedagogickým vzdelaním a 1 pedagogický asistent. Podľa informácií zverejnených na internetovej stránke školy, škola využíva možnosti zapojenia sa do projektov: škola podporujúca zdravie, infovek, rozvojový projekt E-vzdelávanie pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiakov so zdravotným postihnutím, projekt modernizácia vzdelávacieho procesu a podpora zamestnanosti, sociálnej inklúzie a budovanie kapacít.

Učitelia uviedli, že deti s A variantom sa učia podľa osnov pre špeciálne základné školy, s B variantom majú vypracovaný individuálny vzdelávací program. Tiež uviedli, že ak je pri vyučovaní prítomný pedagogický asistent, je to veľmi nápomocné (najmä pri deťoch s B variantom). Riaditeľka v tejto súvislosti uviedla, že **jeden pedagogický asistent je málo a veľmi by im pomohlo, keby mali jedného asistenta pre každú triedu a pre každú výchovnú skupinu**, to znamená, že by potrebovali ďalších 11 asistentov.

Učitelia pri rozhovoroch tiež uvádzali, že pokiaľ ide o ďalšie učňovské vzdelávanie, veľký záujem je o profesiu murára, no z kapacitných dôvodov sa musia mnohí orientovať aj inak (stavebné práce, záhradník...). Tiež uviedli, že pri učňovkách by sa malo prehodnotiť, ktoré profesie sú na trhu žiadané.

b/ O trávení času po vyučovaní a o výchove

DETI: Deti uvádzali, že po vyučovaní majú dostatok aktivít. Uvádzali, že každý deň chodia poobede von a napr. hrajú futbal, behajú. Alebo pracujú vonku, v záhrade, pomáhajú upratovať okolie reedukačného centra, na jeseň hrabú lístie, v zime odhrňajú sneh. Keď je pekné počasie, idú na prechádzku, spomínali aj výlety, vychádzky do lesa.

Keď nie je pekné počasie, deti uvádzali, že sú na klubovni, kde sa hrajú hry, počúvajú hudbu alebo pozerajú televíziu. Niektoré spomenuli, že vtedy hrávajú vo vnútri stolný tenis.

Taktiež hovorili, že mávajú športový krúžok. Niektoré hovorili o kreslení, o výtvarnej výchove a hudobnej výchove, kde si spievajú rómske pesničky a tiež, že mávajú divadelné predstavenia. Deti tiež uvádzali, že niekedy si s vychovávateľmi v kuchynke varia alebo pečú.

Deti taktiež uvádzali, že vychovávateľa im dopredu oznamujú, čo budú robiť a ak chcú robiť niečo iné, dá sa s nimi dohodnúť.

V súvislosti s trávením času po vyučovaní deti napr. uvádzali: „O druhej pôjdeme vonku, do tretej môžeme byť vonku, v areáli. Môžeme robiť, čo chceme - ak chcú ísť viacerí na vychádzku, tak ideme na vychádzku do tretej a keď chcú poniektorí hrať futbal, tak hrajeme futbal do tretej a o tretej sa už robí činnosť. Napríklad činnosť máme dnes pracovnú. Budeme robiť orechy, rozbíjať ich. Asi s vychovávateľkou budeme niečo s nimi robiť na ďalšom pracovnom“.

V súvislosti so samotnou výchovou deti uvádzali, že vychovávatelia sa im venujú, majú k nim dobrý vzťah, keď niečo potrebujú, neboja sa na nich obrátiť.

Na otázku, či dospelí počúvajú, čo im deti hovoria, ich názory, odpovedalo jedno dieťa: „Dačo hej. Dospelí. Tak jak dobrý vychovávateľ, tak počúva“.

Ďalej uvádzali, že v utorok mávajú malú a v piatok veľkú komunitu, kde sa rozprávajú napr. o tom „kto komu robil zle, či sa správajú dobre k ľuďom, či sa na dvore nebijú, či dakto nemá frajerku, frajera, či sa nebozkávali“.

V súvislosti s prácou psychologičky deti uvádzali, že s ňou mávajú pravidelné stretnutia a tiež hovorili o relaxačných terapiách.

V tejto súvislosti deti napr. uvádzali: „Máme napr. že šikanovanie a také. Napr. že nám buchne po hlave, v sprchy uterákom po hlave“.

„Pani psychologička povie napr. že ideme si napr. rozcvičovať ramená, pustí nám rádio, takú hudbu“.

„Je terapia s psychologičkou, že o drogách sa bavíme, skupinka, po 4-5. Trvá to asi 45 minút raz do týždňa“.

DOSPELÍ: Spôsob trávenia času po vyučovaní opísali podobne ako deti. Uvádzali, že deti baví najmä hudba a tanec. Vychovávateľ napr. uviedol, že si s deťmi nacvičili program a boli vystupovať na vianočné posedenia, hlavne pre dôchodcov. Zamestnanci tiež uvádzali, že chlanci sú telesne zdatní a radi športujú. **Problém je však v tom, že nemajú telocvičňu a v zime cvičia na chodbe.** Aj riaditeľka reedukačného centra uviedla, že telocvičňa im mimoriadne chýba a cvičenie na chodbách je nebezpečné. Zamestnanci tiež uviedli, že sa im podarilo v minulom roku za podpory zahraničnej organizácie nakúpiť športové náradie a hudobné nástroje pre deti, čo im dosť zlepšilo kvalitu trávenia voľného času. Tiež uvádzali, že deti majú rôzne druhy výchovy - telesnú, estetickú, zdravotnú a mnohé iné. Vedúca výchovy uviedla, že dlhšie výlety sa snažia realizovať najmä pre tie deti, ktoré sa nedostanú domov, uviedla, že napr. tento rok boli 2 týždne na Šírave, predtým boli v Tatrách. Vedúca výchovy taktiež uviedla, že reedukačné centrum spolupracuje aj s Červeným krížom a mestom Sečovce.

V súvislosti s výchovou zamestnanci uvádzali, že v zariadení sú prevažne rómske deti zo sociálne slabých rodín a výchovu sťažuje aj fakt, že mnohé deti sú mentálne zaostalé. Psychologička uviedla, že niektoré deti sú až v pásme imbecility. Taktiež uviedla, že deti prichádzajú do reedukačného centra bez základných informácií (od sociálneho kurátora sa nedozvedia presné informácie), preto sú podľa nej v adaptačnej fáze dezorientované. V minulosti prichádzali deti z diagnostického centra a mali lepšie informácie o tom, kam idú a čo ich tam čaká. Psychologička tiež uviedla, že psychologická miestnosť má zlú lokalizáciu je veľmi hlučná. Deti sú pri diagnostike a relaxácii vyrušované nedostatočnou zvukovou

izoláciou pracovne psychológa. Nemajú adekvátnu miestnosť pre skupinovú terapiu a skupinovú relaxáciu detí. Robia ju v triede, čo nie je vhodné.

K výchove zamestnanci tiež uvádzali, že v zariadení je široké spektrum detí. Uvádzali, že v zariadení majú aj veľmi malé deti, ktoré už majú za sebou lúpežné prepadnutia. Takéto deti sú umiestnené spolu s deťmi, ktoré sú v reedukačnom centre umiestnené pre záškoláctvo. Niektorí zamestnanci uvádzali, že niektoré z detí ani do reedukačného centra nepatria. Tiež uvádzali, že predtým to fungovalo lepšie, pretože deti prichádzali zdiagnostikované. Teraz však deti musia mať adaptačnú fázu - mesiac, dva, počas ktorej je potrebné ich sledovať a stále konzultovať ich správanie s psychologičkou, čo je omnoho náročnejšie a menej účinné, ako keď bola diagnostika vykonávaná v diagnostických centrách.

Riaditeľka reedukačného centra tiež uviedla, že v zariadení **chýba aj liečebný pedagóg**.

V súvislosti so vzdelávaním zamestnancov, vedúca výchovy uviedla, že zamestnanci sa školia stále (majú kreditový systém).

DOKUMENTY: Podľa plánu práce výchovnej a prevýchovnej činnosti na školský rok 2013/2014, deti sú rozdelené do 6 výchovných skupín. V pondelok až štvrtok mávajú deti rannú komunitu. Od 15.00 do 16.00 hod. majú hlavnú výchovnú činnosť (pracovnú, telesnú, rodinnú a výchovu k manželstvu a rodičovstvu, estetickú, enviromentálnu, etickú, zdravotnú, prosociálnu výchovu a výchovu ľudských práv). Po olovrante majú prípravu na vyučovanie a potom večernú činnosť. Od 19.30 do 20.00 hod. je sledovanie televízie a potom individuálna záujmová činnosť až do 21.00 hod., kedy začína nočný kľud. V utorok a v piatok je komunitné stretnutie a v piatok poobede je aj krúžková činnosť.

Cez víkend majú deti „hospodárske dopoludnie“, odpočinkovú činnosť, záujmovú, rekreačnú a krúžkovú činnosť, klubovú činnosť a spoločné akcie. Deti majú možnosť vybrať si z 10 krúžkov: telovýchovný - dievčatá, telovýchovný - chlapci, prírodovedno-turistický, hudobno-spevácky, rómski skauti, pestovateľsko-aranžérsky, tvorivá dielňa, tvoríme s fantáziou, šikovné ruky a folklórny. Reedukačné centrum má vypracovaný aj akčný plán mimoškolskej výchovnej činnosti súvisiaci s úlohami a aktivitami národného akčného plánu.

Podľa plánu práce výchovnej a prevýchovnej činnosti na školský rok 2013/2014 každá skupina má pridelený pozemok, o ktorý sa pravidelne stará aj počas voľných činností.

V súvislosti s vybavením a technickým stavom bodov reedukačného centra, podľa správy o výchovno-vzdelávacej činnosti Reedukačného centra Bačkov za školský rok 2012/2013 je v budove školy potrebné vymeniť radiátory, strechu. V 2011 bolo zrekonštruované posledné sociálne zariadenie v budove školy. V roku 2012 reedukačné centrum začalo s postupnou výmenou okien, v auguste 2013 zrealizovalo ukončenie celkovej výmeny okien na budove školy. Podľa správy radiátory je potrebné vymeniť aj v internáte. Okná boli vymenené v roku 2008, sociálne zariadenia v rokoch 2006 - 2008. V roku 2011 boli

svojpomocne vymenené podlahy na izbách a klubovniach. V administratívnej budove bola v roku 2010 zrekonštruovaná vstupná chodba budovy a sociálne zariadenie. Je tu potrebné vymeniť okná a zrekonštruovať strechu.

Aj podľa správy veľkým negatívom pre zariadenie je, že nemá k dispozícii telocvičňu (hodiny telesnej výchovy a športové aktivity sa prevádzajú na školskom dvore, v zimnom období na školských chodbách).

PRIESKUM: Počas prieskumu bolo zistené, že zariadenie je zložené z dvoch samostatných budov, z toho v jednej je umiestnená škola a internát, v druhej menšej budove (rodinný dom) sa nachádza najmä administratíva.

Hlavnú budovu tvoria tri podlažia (prízemie, 1. poschodie a 2. poschodie), z toho jednu časť tvoria triedy a dielne - školská časť, druhú oddelenú časť tvorili ubytovacie priestory pre deti. Okrem toho sa v budove nachádzala jedáleň s kuchyňou, malá kuchynka pre potreby chovancov a relaxačná miestnosť.

Internátna časť bola tvorená tromi podlažiami, na prízemí a prvom poschodí boli umiestnení chlapci, na druhom poschodí boli umiestnené dievčatá a najmenší chlapci (v čase prieskumu bolo v zariadení chlapcov výrazne viac ako dievčat). Na prízemí sa nachádzala karanténna miestnosť (izolačka) pre chlapcov, 6 chlapčenských izieb a relaxačná miestnosť (miestnosť zdravotnej sestry sa tam nenachádzala, je umiestnená v školskej časti budovy). Na prvom poschodí sa nachádzalo 5 izieb, klubovňa a miestnosť pre vychovávateľov (resp. výklenok, kde mali gauč). Na druhom poschodí, oddelenom uzamykateľnými mrežami, sa nachádzalo tiež 5 izieb (3 dievčenské, 2 chlapčenské), klubovňa, kuchynka a karanténna miestnosť pre dievčatá (izolačka). Všetky okná na internátnej časti budovy boli zamrežované.

Poschodie, kde bývajú dievčatá, bolo viac vyzdobené, farebnejšie. Všetky priestory boli vo veľmi dobrom stave, rekonštruované, udržiavané v čistote, vrátane sociálnych zariadení. Nenašli sme žiadne očividné nedostatky, žiadne plesne, či praskliny na stenách. Sociálne zariadenie chlapcov bolo trochu viac špinavé, bolo tam vidno opravu jednej trubky a stopy po presiaknutej vode. Na izbách mali deti aj stoly a stoličky, zariadenie bolo jednoduché, ale funkčné. Steny izieb boli vymaľované farebne, pôsobili útulne, bolo v nich teplo (vonku boli cca 4 °C). Nachádzali sa v nich aj hračky a výtvary detí. V izbách bývali maximálne po troch. Klubovne boli tiež útulné, mali tam gauč aj stoly so stoličkami, televízor, hry.

Areál školy tvoria dve budovy, ihrisko a záhrada, kde majú vysadené stromy a pestujú zeleninu. Vzhľadom na rozlohu celého areálu (pomerne malý s porovnaním s ostatnými zariadeniami) bol udržiavaný len veľmi jednoducho. Od obce nebol oddelený žiadnou bránou (voľný prechod). Záhrada bola oddelená obecnou ulicou, ktorá zariadeniu nepatrí a následne plechovým plotom.

c/ O vychádzkach

DETI: Deti uvádzali, že na tom, ako často idú na vychádzky sa väčšinou dohodnú s vychovávateľmi. **Uvádzali však, že chodia na vychádzky často, skoro každý deň a ak aj nejdú na vychádzku, sú každý deň aspoň na dvore.** Najčastejšie chodia na vychádzky do dediny. Deti tiež uvádzali, že na individuálne vychádzky bez vychovávateľov nechodia.

Niektoré deti spomenuli, že najmä v lete chodia s vychovávateľmi na výlety alebo na huby.

Čo sa týka nákupov, väčšinou uvádzali, že na ne chodia raz do mesiaca, záleží to však aj od toho, či si dieťa minie všetko vreckové naraz alebo nie. Pokiaľ je však dieťa A+, môže ísť do obchodu kedykoľvek.

K tejto téme deti uviedli napr.: „Keď sa chce ísť pánovi alebo pani na vychádzku, tak sa ide“.

„Keď sa vychovávateľom zachce, aj nám sa chce, tak ideme.“

„Poviem napr. pánovi, môžem ísť za 3 eura do obchodu a povie, že ešte nie, ešte nie je vypočítané vreckové, ta počkaj mesiac. Už neviem, kedy pôjdeme“.

„Dostávame vreckové, niektorá skupina sa dohodne tak, že dostanú vreckové v pondelok, ale dohodnú sa, že do obchodu môžu chodiť v stredu, v štvrtok. Nie každý týždeň.. Napr. my dostaneme v pondelok a sú niektorí A, B, C a my ideme do obchodu len piatok, sobota, nedeľa a ktorí sú A+, môžu ísť kedy chcú“. A+ môžu ísť aj každý deň podľa toho, koľko peňazí. Keď nebude mať peniaze, tak nemá ísť prečo do obchodu. Niektorá skupina ide raz do týždňa... D si nemôže kupovať žiadne sladkosti, len hygienu.“

DOSPELÍ: Zamestnanci v rozhovoroch v súvislosti s vychádzkami potvrdili skutočnosti, ktoré uvádzali deti. Potvrdili pravidelné spoločné vychádzky s vychovávateľmi. Tiež však uvádzali, že individuálne vychádzky sa v reedukačnom centre nerealizujú. Vedúca výchovy uviedla, že individuálne vychádzky sa neosvedčili, pretože boli problémy s obyvateľmi obce, ktorí sa chodili na deti sťažovať.

Zamestnanci taktiež uvádzali, že vreckové dostávajú deti pravidelne každý mesiac a podľa stavu vreckového chodia na nákupy, pričom deti s hodnotením A+ môžu ísť po dohode s vychovávateľom kedykoľvek.

d/ O bodovacom systéme hodnotenia správania

V reedukačnom centre používajú na hodnotenie správania bodovací systém. Je založený na bodovaní správania plusovými a mínusovými bodmi.

DETI: Deti boli s bodovacím systémom oboznámené. Neuvádzali, že by bol nespravodlivý, aj keď niekoľko detí uviedlo, že plusových bodov sa udeľuje menej ako mínusových. Hovorili o tom, že mínusové body dostávajú napr. za bitku alebo keď sú zlí,

nadávať. Plusové body dostávajú napr. za upratovanie listia, za to, že poslúchajú celý deň a pod. **Hovorili však aj to, že keď majú negatívne body, nemôžu písať domov listy (ani nedostanú listy od rodičov) alebo telefonovať s rodičmi.**

Deti uvádzali, že sú zaradené do 5 skupín: A, B, C, D a A+, podľa počtu bodov a od toho následne závisia aj odmeny. Uvádzali, že za niektoré veci sú hodnotení aj ako skupina, napríklad, keď sa niekto správa v skupine veľmi zle, potom celá skupina napr. nemôže ísť na prechádzku.

K tejto téme deti napr. uvádzali: „Keď som zlý, tak mi dajú mínusové. Keď dačo dobre urobím, že popratám alebo naučím sa, tak mi dajú plusové. Ťažšie sa dajú získať plusové, lebo tu aj klamú na seba. Keď mám A+, tak môžem ísť nakupovať“.

„Plusové body. Keď dačo pracujem. Alebo slušný som, nič nerobím“.

„Každý je ohodnotený, či je A, B, C, D. D je najhorší. -50 bodov je D. Ale teraz má byť, že -36 bodov a je D“.

DOSPELÍ: Niektorí zamestnanci považovali bodový systém za účinný, pričom uvádzali, že v procese prevýchovy určite pomáha, aj keď nemožno očakávať, že človeka úplne zmení a niektoré deti sa chovajú aj účelovo. Niektorí uvádzali, že nie sú veľkými zástancami bodovacieho systému, skôr uprednostňujú individuálny prístup, pochvalu a pod. Niektorí uvádzali, že treba prihliadať, že sú to problémové deti a byť k nim tolerantnejší. Väčšina zamestnancov uvádzala, že neradi dávajú mínusové body.

DOKUMENTY: Bodový systém v reedukačnom centre sa menil tesne pred naším prieskumom, v septembri 2013. Reedukačné centrum má vytvorený samostatný dokument - Hodnotenie klientov reedukačného centra, ktorý majú deti k dispozícii vo forme brožúrky. Táto brožúrka je doplnená peknými kresbami a dieťa ju môže mať kedykoľvek pri sebe. **Napriek tomu je však brožúrka neprehľadná, bodové hodnotenie je zložité na pochopenie, nevyvážené (výrazne prevažujú mínusové body nad plusovými) a obsahuje niekoľko nepresností.**

Bodovací systém je rozvrhnutý do 5 skupín: A+, A, B, C, D. V skupine A+ sú najlepšie deti a skupinu D tvoria najproblémovjšie deti. Podľa skupiny majú dané deti výhody, resp. nevýhody.

Skupina A+ (počet bodov min. +280 b, -0 b): Dieťa, ktoré získa +280 bodov a viac, má ako jediné možnosť ísť do obchodu kedykoľvek, mimo spoločných skupinových nákupov, po dohode a v sprievode vychovávateľa.

Skupina A (počet bodov min. +250 b, max. -5 b): Dieťa má možnosť zatelefonovať si domov za prítomnosti riaditeľky, vedúcej výchovy alebo sociálnej pracovníčky alebo možnosť dostať čistú obálku so známku.

Skupina B (počet bodov min. +200 b, max. -15 b).

Skupina C (počet bodov min. +170 b, max. -35 b): Nevýhoda: Obmedzený počet nákupov.

Skupina D (počet bodov -36 b a vyššie): Obmedzenie nákupov len na nevyhnutné potreby ako sú napríklad hygienické potreby. Zákaz zúčastňovať sa na reprezentácii zariadenia.

Podľa tohto hodnotenia dieťa môže dostať počas pracovného dňa najviac 5 kladných bodov počas jednej vyučovacej hodiny a 5 kladných bodov denne vo výchove. Počas prázdnin, sviatkov a víkendu sa môže dieťa dopracovať k maximu 10 bodov. Výnimkou je reprezentácia zariadenia na rôznych kultúrnych, športových a iných podujatiach a súťažiach (vtedy je možné udeliť dieťaťu 20 bodov navyše). Pochvala na malej komunite znamená 10 kladných bodov navyše, pochvala na veľkej komunite pripisuje dieťaťu 20 bodov.

Rovnako na komunite môžu zamestnanci upozorniť dieťa na nevhodné správanie, ktoré bude naďalej sledované a predchádza pokarhaniu. Ak dieťa na upozornenie nereagovalo, alebo ak sa dopustilo závažných priestupkov, môže sa mu udeliť pokarhanie na komunite, ktoré je ohodnotené - 30 bodmi.

Hodnotenie obsahuje nasledovné základné povinnosti dieťaťa, za ktoré môže dostať +5 bodov:

- starostlivosť o osobné veci a poriadok v triede a na vlastnej izbe: +2 body,
- zapájanie sa do vyučovacieho procesu, záujmovej činnosti, prípadne do inej náhradnej aktivity: +2 body,
- rešpektovanie a plnenie usmernení vychovávateľa: +1 bod.

Získavanie bodov je ďalej delené do jednotlivých oblastí: aktivita, poriadok a čistota, disciplína, komunikácia, stolovanie a spolupráca.

1.1.4 O kontakte s rodinou a tretími osobami:

a/ Návštevy

DETI: Deti väčšinou uvádzali, že návštevy rodičov môžu mať každý týždeň v piatok, sobotu a nedeľu, niektoré uvádzali, že rodičia môžu prísť kedykoľvek. Veľa detí však uvádzalo, že rodičia za nimi ešte neboli. Niektoré deti tiež uvádzali, že ich môžu prísť navštíviť aj iné osoby ako rodičia.

DOSPELÍ: Zamestnanci uvádzali, že návštevy sú povolené cez víkend, ale keď rodičia prídu aj inokedy, nie je s tým problém. Problém je skôr to, že len málo rodičov chodí na návštevu.

Vychovávateľa k tejto téme napr. uviedli: „Majú návštevné hodiny, je tam piatok, sobota, nedeľa. Samozrejme, keď už niekto príde aj cez týždeň, tak viem, že je mu to umožnené“.

„90 % rodičov nemá záujem. V mojej skupine maximálne raz do mesiaca zavolá nejaký rodič. Potom pred prázdninami deti zvyknú písať rodičom. Naša sociálna pracovníčka behá a stará sa, žeby aspoň na prázdniny to dieťa bolo v tom prostredí, kde vyrastalo. Ale je to niekedy ťažké. Niekedy sám rodič povie, že nechcem ho“.

DOKUMENTY: Podľa vnútorného poriadku školy a internátu návšteva je povolená rodinným príslušníkom a zákonným zástupcom žiakov, ktorí sú umiestnení v reedukačnom centre. Návštevné dni sú v piatok, v sobotu a v nedeľu v čase od 14.00 hod do 16.00 hod. Návštevy žiakov sú povolené dvakrát v mesiaci, ak to nie je obmedzenie rozhodnutím komunity inak.

Taktiež podľa vnútorného poriadku školy a internátu dieťa má právo prijímať návštevy rodičov, blízkych príbuzných podľa návštevného poriadku a v určenej návštevej miestnosti. **Ak má uložený trest - obmedzuje sa mu návšteva na určitú dobu, písomne to oznámi sociálna pracovníčka rodičom.**

Návštevu tretích osôb (okrem príbuzných) vnútorný poriadok osobitne nerieši.

b/ Telefón

DETI: Deti uvádzali, že rodičia im môžu volať každý deň, počas týždňa vždy večer a cez víkend aj ráno. Deti môžu volať domov len výnimočne, jedno dieťa uviedlo, že rodičom mohlo zavolať vtedy, keď nemohlo ísť domov na prázdniny. Tiež uviedli, že rodičom môžu zavolať aj pokiaľ sú A+. Deti, ktoré mali po príchode do reedukačného centra mobilný telefón, ho nemôžu používať. Niektoré deti však uvádzali, že ich rodičia doma telefón nemajú. Kontakt s rodičmi preto u niektorých detí prebieha len prostredníctvom listov.

Niektoré deti uvádzali, že im môžu volať aj kamaráti a iné osoby ako len rodičia.

K tejto téme deti napr. uvádzali: „Môžu volať každý deň, ale iba podľa hodín. Napr. keď sme v škole, tak môžu až okolo druhej, pol tretej a v noci iba do pol 8“.

„Niekedy povolia, že aj kamarát môže zavolať a niekedy nie“.

„Keď my chceme, tak môžeme si zavolať u pani riaditeľky“.

DOSPELÍ: Zamestnanci uvádzali, že rodičia môžu deťom telefonovať každý deň počas týždňa najmä večer. Deti môžu rodičom telefonovať len výnimočne, so súhlasom riaditeľky a pri dobrom hodnotení A+.

c/ Internet

DETI: Niektoré deti uvádzali, že prístup na internet nemajú (u niektorých detí však nebolo možné zistiť, či rozumejú tomu, čo vlastne internet je). Niektoré deti zase uvádzali, že v škole chodia na internet počas hodiny informatiky. Väčšina z nich uviedla, že na informatike sa učia pracovať s počítačom, na internete pozerajú obrázky, videá, počúvajú hudbu. Sociálne siete deti nenavštevujú, ani nepíšu e-maily. Len pár detí uviedlo, že by im chýbala možnosť dostať sa častejšie na internet.

Z rozhovorov s deťmi citujem: „Máme informatiku. Len sa hráme, na Facebook nemôžeš ísť, na Pokec to isté. Nemôžeš ani napísať domov ako rodine, cez Facebook sa nemôže. Lebo sa dačo písalo na Pokecy, ale neviem čo. Tak zakázali“.

„Na internet nie. Ani na Pokec, to je zakázané. Informatika? Tam si hudbu púšťame“.

DOSPELÍ: Učiteľ uviedol, že na internet sa vybrané deti dostanú za odmenu – v stredu - sú však kontrolované s kým si píšu.

1.1.5 O spolupráci centra s rodinou detí

DOSPELÍ: Zamestnanci v rozhovoroch uvádzali, že len málo rodičov skutočne javí záujem o svoje deti umiestnené v reedukačnom centre a väčšinou ide o sociálne slabšie rodiny, ktoré na aktívny kontakt s deťmi nemajú finančné prostriedky (častokrát nemajú telefóny, nemajú financie na cestu do zariadenia, niekedy majú aj problém s čítaním, písaním).

DOKUMENTY: V správe o výchovno-vzdelávacej činnosti Reedukačného centra Bačkov za školský rok 2012/2013 sa uvádza, že spolupráca s rodičmi je veľmi problematická. Rodičia majú nedostatočný záujem o svoje deti, ak ho majú, pôsobia na ne kontraproduktívne. Ďalej sa v správe uvádza, že zariadení sú prevažne rómski žiaci, ktorí pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia. Zlepšil sa návrat žiakov z prázdnin. Pri vybavovaní občianskych sa uskutočňujú so sociálnou referentkou návštevy rodín, z ktorých žiaci pochádzajú.

1.1.6 O útekoch z centra

DETI: Deti uvádzali, že úteky z reedukačného centra nie sú časté. Celkovo z rozhovorov vyplynulo, že si uvedomujú, že je to nebezpečné a tiež, že zamestnanci sú za nich zodpovední a útekom by im spôsobili problémy. Len 3 deti uviedli, že z reedukačného centra utiekli. Žiadne dieťa, ktoré utieklo, neuviedlo, že by bolo po úteku za trest umiestnené v ochrannnej miestnosti. Deti uvádzali, že po úteku idú na nejaký čas do izolačnej miestnosti a potom majú obmedzené vychádzky a môžu sa zdržiavať len na dvore, **majú obmedzené telefonáty, návštevy, písanie (dostávanie) listov od rodičov**, pozeranie televízie a že po úteku dostanú **červený odev** (niektoré to nazývali červené

montérky, iné hovorili o pyžame). Niektoré uvádzali, že za trest sú deti po úteku aj ostrihané dohola.

Z rozhovorov citujem: „Ostrihajú ho tam. Alebo keď je niekto chorý dajú ho tam“.

„Načo mám utekať, keď to mám ďaleko“.

„Keď utečie, keď niekto utiekne, tak dostane mínusové, -50 a ešte ho aj niekedy dobijú. A červené alebo dohola ostrihať. Ta trest normálne dohodla“.

„Mal zarazené vychádzky, celá skupina trpia za neho, vreckové mu stiahnu, -50, telku nemôže pozerat', listy má zakázané, **červené šaty**. Telefonáty, zakázané návštevy. Podľa toho, koľko je na úteku, tak dlho“.

„Nemôže volať, nemôže mať telefón, poštu mu nebudú dávať, rajóny musí robiť, červené veci, to je trest“.

„Potom pán má z toho problém, že utiekol. Jemu potom z platu stiahne dole peniaze, má potom nervy na to“.

DOSPELÍ: Zamestnanci uvádzali, že útekov veľa nebýva. Niektorí uvádzali, že sklon k útekom majú najmä deti z okolia alebo mentálne slabšie deti a úteky sa vyskytujú najmä v adaptačnej fáze, kedy je dieťaťu smutno za rodinou.

Uvádzali tiež, že po návrate z úteku (dlhšom) sú deti umiestňované do izolačnej miestnosti (kvôli chorobám a hygiene), **dostávajú odlišiteľný odev** (z dôvodu prevencie ďalších útekov) a vedú sa s nimi rozhovory o dôvodoch úteku. Taktiež dostanú mínusové body a majú určité obmedzenia. **Jedným z obmedzení je aj obmedzenie telefonického kontaktu s rodičmi.**

Z rozhovorov so zamestnancami uvádzam: „Útekov sme už mali niekoľko. Niektoré deti sa vrátili samé, iné sa podarilo chytiť. No však máme aj také, ktoré sú na úteku. Utekajú väčšinou z prechádzky. Trestom sú mínusové body, zákaz vychádzok, zákaz nákupu, nemôže ísť na prázdniny domov k rodine, zákaz telefonátov“.

DOKUMENTY: Počas osobného prieskumu bolo na úteku 1 dieťa. Pri osobnom prieskume nám bola poskytnutá fotokópia časti „knihy útekov“ za školský rok 2012/2013 a školský rok 2013/2014, v ktorej je zaznačené meno dieťaťa, dátum jeho úteku, popis úteku, zaznamenaný čas a okolnosti návratu do reedukačného centra a podpis pracovníka, ktorý zápis vykonal.

V období od začiatku septembra 2012 do konca júna 2013 boli v „knihe útekov“ zaznamenané **4 úteky**, z toho 1 hromadný, pri ktorom naraz utiekli 2 deti a trikrát utieklo to isté dieťa. Dokopy teda za 10 mesiacov utieklo len 5 detí. V období od konca augusta (prvý záznam bol 30. augusta 2013) do našej návštevy 3. októbra 2013 obsahovali záznamy 3 úteky, pričom dvakrát išlo o hromadný útek tých istých dvoch detí.

1.2 VÝŽIVA, ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ A HYGIENICKÉ PODMIENKY

1.2.1 Výživa

DETI: Kvalitu stravy hodnotili takmer všetky deti ako dobrú. Aj množstvo stravy považovala väčšina za dostatočné. **Niektoré staršie deti však uvádzali, že občas, najmä večer, bývajú hladné.** Deti tiež uvádzali, že si občas varia v kuchynke s vychovávateľmi.

Z rozhovorov citujem: „Troška málo dávajú. Ale o stravu mi až tak nejde“.

„Dobre tu varia, mne není ani málo, ani veľa“.

„Stále to isté. Ryža, zemiaky, ale stačí to“.

„Ale dosť je toto, čo dávajú“.

„My pôjdeme v piatok a v sobota, že ideme si spraviť napr. že langoše. Potom pán si stiahne, že 1,50 eur, čo sme nakúpili“.

DOSPELÍ: Zamestnanci tiež uvádzali, že strava je dobrá. **Aj podľa niektorých zamestnancov však bývajú staršie deti niekedy hladné.** Problém môže byť najmä večer.

Zamestnanci tiež uvádzali, že deti niekedy prichádzajú z domu podvýživene, takže tu sa im stravovanie upraví.

Zamestnanci napr. uviedli: „Strava je dostatočná, slabšia je možno večera“.

„Stalo sa mi, že sa deti sťažovali, že sú hladné.. Niekedy im kúpim sladkosti“.

„Máme vlastné polia, kde si vieme niektoré potraviny dopestovať. Všetko, čo dopestujeme ide do kuchynky, kde mávame rodinnú výchovu“.

PRIESKUM: Počas prieskumu bola uskutočnená aj prehliadka kuchyne a jedálne. Jedáleň bola zariadená veľmi pekne, na stoloch boli obrusy a stoly sú vopred vždy prestreté (taniere, príbory). Na nástenke sa nachádzal aj rozpis služieb v jedálni (pomáhajú s prestieraním aj odkladaním zo stolov). V kuchyni sme nedostatky v hygiene nezistili.

1.2.2 Zdravotná starostlivosť

DETI: **Žiadne z detí neuviedlo, že by malo problém s tým, že by mu niekedy nebola poskytnutá zdravotná starostlivosť alebo že by mu bola poskytnutá neskoro.** Práve naopak, deti sa o prístupe „pani zdravotnej“ k nim vyjadrovali pozitívne, hovorili, že je dobrá. Uvádzali, že zdravotná starostlivosť je im poskytnutá hneď ako to nahlásia a nestáva sa, že by zdravotná sestra zľahčovala ich zdravotné problémy a neverila im.

V rozhovoroch však niektoré deti uvádzali, že keď prídu **nové deti, deti z prázdnin alebo po úteku, tak ich zdravotná sestra ostrihá úplne nakrátko**. Niektoré chápali, že je to preto, že deti majú vši, ale niektoré tvrdili, že je to za trest.

K tejto téme sa vyjadrovali nasledovne: „Aj moja sestra keď prišla, mala dlhé vlasy, nemala vši, len mala na konci tie, neviem ako to mám povedať, tie blond'ové a ostrihali ju. Mala pod zadok vlasy. Normálne aj plakala. Oni povedali, že to tak nemôže mať zafarbené“.

„Pozreli mi, či nemám hnidy, či nemám dáke vyrážky. Tam, kde je pani zdravotná. Tam ma strihali. Konce som vraj mala popraskané. Dost' mi ostrihali, ja som mala dlhé vlasy. Nechcela som, aby ma ostrihali. Ja za to nemôžem, že také mám vlasy. Za to ma chceli ostrihať, že to mám farbu. Tak som povedala, že ja si nedám ostrihať. Pani zdravotná ich ostrihala, že mám veľmi popraskané konce, že sa musím ostrihať“.

„Keď na útek išli, ho potom ostrihajú do hola. To je trest“.

„Nováčikov tiež strihajú. Čo majú špinavé vlasy, vši“.

DOSPELÍ: V súvislosti so zdravotnou starostlivosťou zamestnanci najčastejšie uvádzali, že veľa detí má psychiatrické diagnózy.

Zdravotná sestra uviedla, že v reedukačnom centre pôsobí 1 rok a v súčasnosti si dorába zdravotnú školu. Uviedla, že s deťmi chodí pravidelne na zdravotné prehliadky a že do reedukačného centra chodí dvakrát do roka zubný lekár. Tiež uviedla, že sa snaží veci nepodceňovať, lebo nikdy sa nedá presne určiť, čo dieťaťu je a preto radšej chodia za odborníkmi.

Uviedla, že v reedukačnom centre sú dve izolačky, chlapčenská a dievčenská. Idú tam vždy po návrate z domu – umytie, ostrihanie, odčervenie, dĺžka pobytu závisí odkiaľ dieťa príde a tiež po dlhodobom úteku.

Čo sa týka strihania vlasov deťom, zamestnanci uvádzali, že strihanie úplne nakrátko je nevyhnutné, pretože vši sa nedajú inak odstrániť.

DOKUMENTY: Podľa vnútorného poriadku školy a internátu v prípade zavšivavenia, choroby pokožky alebo vlasov, je nutné dieťa ostrihať. O tejto skutočnosti sa spíše záznam za prítomnosti zdravotnej sestry a vychovávateľa.

PRIESKUM: Počas prieskumu bolo zistené, že niekoľko dievčat je ostrihaných úplne nakrátko. Pri rozhovoroch bolo zjavné, že niektoré dievčatá sa s takýmito vlasmi necítia dobre a že sa za ne hanbia.

1.2.3 Hygienické podmienky

DETI: Niektoré deti uvádzali, že si niekedy musia vlasy umývať mydlom, pretože majú nedostatok šampónu.

Citujem z rozhovoru: „Dakedy si umývam s mydlom, lebo keď pýtam, tak povedia, že nemajú. Šampón to oni dávajú, oni majú zamknuté. Dvakrát do týždňa, či jak, v stredu si umývame a v nedeľu. Dakerá dáva, dakerá nie“.

DOSPELÍ: Jeden zamestnanec v rozhovore tiež uviedol, že deťom sa neprideľuje dostatok hygienických prostriedkov. Ostatní zamestnanci to v rozhovoroch neuviedli. Citujem z rozhovoru: „Podľa mňa si myslím, že keď máte osem detí v skupine, trošku je tu zlý systém, čo sa týka dávania tých hygienických potrieb. Pretože si myslím, že na osem detí dostať na jeden celý mesiac 2,5 deci šampónu, to je jedna taká maličká fľaška, to je fakt málo. Neviem, to sú nejaké interné normy, neviem, kto ich vypracoval, lebo ja som za toľké roky ako som tu k tomu nedopátrala. A stále sme proste apelovali, že aj proste to mydlo tiež je...myslím si, že tých hygienických vecí je strašne málo“.

2. ZÁKLADNÉ PRÁVA A SLOBODY DETÍ V CENTRE

2.1 Právo na slobodu a osobnú bezpečnosť

Právo na osobnú slobodu a bezpečnosť je základným právom

Čl. 5 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len Európsky Dohovor): „Nikoho nemožno pozbaviť slobody okrem nasledujúcich prípadov, pokiaľ sa tak stane v súlade s konaním ustanoveným zákonom... d/ iné pozbavenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu alebo jeho zákonné pozbavenie slobody na účely jeho predvedenia pred príslušný orgán“.

Čl. 18: „Obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené práva a slobody nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené.“

Čl. 12 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava): „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nezcudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“

Čl. 13 ods. 2 ústavy: „Medze základných práv a slobôd možno upraviť za podmienok ustanovených touto ústavou len zákonom.“

Čl. 17 ods. 1 ústavy: „Osobná sloboda sa zaručuje.“

Podľa dostupných informácií, väčšina detí, ktoré sú umiestnené v reedukačnom centre bola rozhodnutím súdu v občianskoprávnom konaní (podľa zákona o rodine) odňaté zo starostlivosti rodičov a bola nad nimi nariadená ústavná starostlivosť. Na základe toho možno konštatovať, že v prípadoch týchto detí ide o **„iné obmedzenie slobody maloletého na základe zákonného rozhodnutia na účely výchovného dohľadu“** podľa čl. 5 ods. 1 písm. d) Európskeho Dohovoru, ktoré môže prichádzať do úvahy iba v prípade, že ide o zákonné rozhodnutie, ktorého účelom je výchovný dohľad, ak vynecháme posledný možný dovolený dôvod obmedzenia osobnej slobody maloletého, a to pre účely jeho predvedenia.

Pre konštatovanie, že nedošlo k porušeniu základného práva maloletého na osobnú slobodu a bezpečnosť musia byť splnené obidve podmienky. Nestačí splniť, že maloletému bola sloboda obmedzená na základe zákonného rozhodnutia, ale musí byť naplnený aj účel výchovného dohľadu. Aj preto skutočnosť, či pozbavenie osobnej slobody konkrétneho maloletého plní účel, v pravidelných intervaloch prehodnocuje súd. Najmenej dvakrát do roka by mal hodnotiť účinnosť ústavnej výchovy, sledovať spôsob, akým je ústavná výchova (ochranná výchova) vykonávaná, najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany, s obcou a s príslušným zariadením, v ktorom je dieťa umiestnené. Svoje hodnotenie tak súd spravidla robí vychádzajúc z údajov o maloletom od príslušného orgánu verejnej správy, aj zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené. Súd nepreskúmava inštitúciu a pomery v nej, inak postupuje prokuratúra.

Ak by sa vykonávaním reálnej praxe v reedukačnom centre (nie v jeho písomných materiáloch) nenaplnil účel výchovného dohľadu a z toho dôvodu ho nemožno riadne naplniť, potom dochádza k porušeniu práva maloletého na osobnú slobodu. V takomto prípade by sa totiž čl. 5 ods. 1 písm. d) Európskeho Dohovoru, v zmysle čl. 18 Európskeho Dohovoru neaplikoval správne a úplne. Podľa článku 18 obmedzenia, ktoré tento Dohovor pripúšťa pre uvedené právo a slobodu nesmú sa využívať na iný účel, než na ten, na ktorý boli určené. V prípade maloletých detí umiestnených do reedukačného centra je možné obmedziť ich osobnú slobodu iba a **výslovne na účely výchovného dohľadu**. Nie iba dohľadu, ale výchovného dohľadu, čo je iná kvalita. Štát má úlohu dohliadať na výchovu a pedagogickú činnosť personálu škôl vrátane špeciálnych výchovných zariadení.

Verejný ochranca práv si musí položiť otázku, či obmedzenie slobody maloletého, umiestneného do tohto reedukačného centra, splňa výchovný cieľ.

Podľa § 122 ods. 1 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovnovzdelávacieho programu a individuálneho programu poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia. Pôvodným sociálnym prostredím má zákon na mysli prostredie mimo ústavnej starostlivosti.

Reedukačné centrum má teda poskytovať deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Aj keď prieskum preukázal niektoré nedostatky v činnosti zariadenia, zistili sme, že nemali takú intenzitu, aby mohli závažným spôsobom narušiť účel, pre ktorý sú deti umiestnené v tomto reedukačnom centre. Reedukačné centrum je dobre vedené, je organizované tak, aby napĺňalo svoje poslanie v daných podmienkach čo najlepšie.

Celková atmosféra zariadenia a prevažujúci prístup k deťom vytvárajú predpoklady pre osobnostnú a sociálnu integritu detí. Na základe toho konštatujem, že v tomto prípade obmedzenie slobody detí splňa svoj výchovný a dohľadový účel.

2.2 Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie

Právo na dôstojnosť a na dôstojné zaobchádzanie je základným právom

Čl. 3 Európskeho Dohovoru - Zákaz mučenia: „Nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 16 ods. 2 ústavy: „Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu.“

Čl. 19 ods. 1 ústavy: „Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.“

Čl. 19 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním, alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti ...akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Podľa ods. 2: „Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie...“

Čl. 20 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 37 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.“

Zákaz neľudského, či ponižujúceho zaobchádzania, či takýchto trestov, podľa čl. 3 Európskeho Dohovoru platí bez ohľadu na správanie sa obete.

Za neľudské zaobchádzanie možno označiť také zaobchádzanie (št. orgánu) s inou osobou, ktoré je motivované zámerom spôsobiť jej utrpenie, je premyslené, používané bez prestávky po dobu mnohých hodín a buď spôsobí obeti skutočné ublíženie alebo intenzívne psychické a fyzické utrpenie.

Za ponižujúce zaobchádzanie sa považuje také správanie (št. orgánu), ktoré mohlo vyvolať pocity strachu, úzkosti, menejcennosti a bolo spôsobilé ju pokoriť a ponižiť. Pokorenie musí dosahovať určitú závažnosť, aby bolo možné konanie, ktoré ho spôsobilo, alebo spôsobuje, považovať za ponižujúce.

V oboch prípadoch ide o takéto konanie vtedy, ak presahuje hranice daných foriem legitímneho zaobchádzania, či trestu.

V súvislosti s právom na dôstojné zaobchádzanie veľmi pozitívne vnímam fakt, že nedochádza k umiestňovaniu detí do ochrannej miestnosti a zamestnanci používajú alternatívne spôsoby upokojuvania detí.

Bolo však potrebné preskúmať, či v tomto zariadení používané telesné tresty napr. tzv. výchovná facka, strihanie vlasov detí (najmä dievčat) po návrate dohola a červené šaty ako upozornenie na to, že ich nositeľ porušil pravidlá, sú nevyhnutným a proporcionálnym výchovným opatrením a či svojou intenzitou neprekračujú hranice ponižujúceho zaobchádzania.

2.2.1 Telesné tresty

Objavilo sa tvrdenie, že jedna z vychovávateľiek raz neprimeraným spôsobom reagovala na útek dvoch dievčat, použila na ne telesný trest. Viacerí respondenti uviedli (deti i dospelí), že občas sa rieši problém aj tzv. výchovnou fackou. Tieto informácie nemožno brať na ľahkú váhu, pretože facku v žiadnom prípade nemožno považovať za regulárny a správny výchovný prostriedok z hľadiska zachovania ľudskej dôstojnosti oboch - vychovávajúceho aj vychovávaného. Facku ako výchovný prostriedok nemožno akceptovať. Zistenia o frekvencii používania týchto prostriedkov pri výchove v tomto reedukačnom centre svedčia o tom, že ide o ojedinelé vybočenie, ktoré ešte nenadobudlo takú intenzitu a trvanie, dôsledkom ktorých je až porušenie niektorého základného práva a ponížujúce zaobchádzanie. Napriek tomu tento typ výchovy je neprípustný a preto treba reagovať citlivo na každé podozrenie o možnom použití fyzického trestu (facky).

Vzhľadom na súčasný prístup vedenia centra, ako aj ostatných zamestnancov k deťom a vzhľadom na to, že v reedukačnom centre je dostatočne zabezpečené právo dieťaťa byť vypočuté, verím, že garancie, že deti nebudú vystavené fyzickému násiliu a nebude v tejto súvislosti dochádzať k porušeniu práva detí na dôstojné zaobchádzanie sú v reedukačnom centre zabezpečené.

2.2.2 Neprimerané strihanie vlasov dievčat

Strihanie detí, ktorých vlasy boli napadnuté všami (najmä dievčat) nemožno považovať v každom prípade za nevyhnutné. Aj keď je pedikulóza (zavšivavenie) vysoko infekčné ochorenie, riešenie jej výskytu je možné zabezpečiť rôznymi dostupnými prípravkami. Je pravda, že z kratších vlasov sa hnidy odstraňujú ľahšie ako z dlhých, v dnešnej dobe však existujú aj prípravky, po aplikácii ktorých hnidy hynú a z vlasov vypadávajú (netreba ich namáhavo vyčesávať).

Pedikulóza je ochorenie zaradené do Medzinárodnej klasifikácie chorôb. Na základe tejto skutočnosti je lekár povinný zabezpečiť príslušnú liečebno-preventívnu starostlivosť, a to buď samostatne alebo v spolupráci s príslušným špecialistom.

Z uvedeného vyplýva, že v prípade, ak nie je možné odstrániť zavšivavenie prostredníctvom voľne dostupných prípravkov, je potrebné obrátiť sa na lekára, ktorý môže odporučiť ďalším spôsob liečby. Deti v rozhovoroch taktiež uvádzali, že strihanie vlasov býva aj v prípade, ak majú dievčatá nafarbené vlasy. V súvislosti s uvedenými prípadmi konštatujem, že takýto postup reedukačného centra nespĺňa žiadny výchovný, ani zdravotný účel a preto naň nie je dôvod a je neprípustný.

Strihanie dievčat na krátko, bez ich súhlasu, v niektorých prípadoch aj proti ich vôli, preto považujem v oboch prípadoch za neprípustný zásah do och práva na dôstojné zaobchádzanie.

2.2.3 Červený odev za porušenie pravidiel

Prieskumom bolo zistené, že po úteku z reedukačného centra je dieťa povinné nosiť určitý čas červený odev. Zamestnanci uvádzali, že ide o prevenciu pred ďalšími útekmi, deti hovorili o treste. Prieskumom sa nepodarilo zistiť, aký je skutočný cieľ tohto opatrenia.

Povinné nosenie červeného odevu po úteku ako výchovný prostriedok nemožno akceptovať. V období dospievania sa nepovažuje, psychologicky za primerané, orientovať deti na povrchné tzv. imidžové veci. Takýto spôsob odlišenia dieťaťa nie je vhodný ani ako adekvátny výchovný nástroj. Môže to viesť (a často vedie) k zameraniu sa na vonkajšie veci, namiesto hodnotných a zmyslom sýtených vecí.

Z rozhovorov s deťmi vyplýva, že toto opatrenie chápu ako ďalšiu z foriem trestu po úteku. Reedukačné centrum ukladá deťom po úteku viaceré tresty (mínusové body, obmedzenie vychádzok, obmedzenie kontaktu s rodičmi, obmedzeniu pozerania televízie, červený odev...), dôsledkom čoho vzniká vlastne **kumulovaný trest za jedno (aj keď závažné) nedodržanie pravidiel.** Trest má však viesť k pochopeniu, prečo to čo dieťa robí nie je v poriadku a čo má robiť inak. Čo má robiť, aby nebolo opätovne potrestané a to nie kvôli bodom, ale s orientáciou na svoj budúci život. Deti však nevedeli uviesť, aký iný význam (okrem trestu) má nosenie červeného odevu. Pokiaľ je cieľom tohto opatrenia potrestať dieťa za porušenie pravidiel, išlo by aj vzhľadom na ďalšie vyššie uvedené tresty o **neprimerané opatrenie, bez akéhokolvek výchovného prvku.**

Taktiež pokiaľ by povinné nosenie červeného odevu po úteku slúžilo len ako **prevencia pred ďalšími útekmi**, nemalo by toto opatrenie výchovný charakter, ale slúžilo by len na uľahčenie práce zamestnancom reedukačného centra.

Povinné nosenie červeného odevu po úteku nemá základ v zákonnej právnej úprave, nie je ani nevyhnutným, ani primeraným opatrením, nemá výchovný charakter a nie je jasné, aký cieľ sa ním sleduje. Z tohto dôvodu predstavuje neoprávnený zásah do ľudskej dôstojnosti detí umiestnených v tomto reedukačnom centre.

2.3 Právo na vzdelanie

Právo na vzdelanie je základným právom.

Čl. 42 ods. 1 prvá veta ústavy: „Každý má právo na vzdelanie“.

Čl. 28 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „štáty ... uznávajú právo dieťaťa na vzdelanie...“

Európsky dohovor, Protokol č. 1, článok 2: „Nikomu nesmie byť odňaté právo na vzdelanie“.

Čl. 1 Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania: „Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa považuje poskytovanie vzdelania nižšieho štandardu, oddelenie vzdelávacieho systému, vytváranie podmienok nezlučiteľných s dôstojnosťou človeka“.

Podľa § 122 školského zákona reedukačné centrum na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytuje deťom vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie s cieľom ich opätovného začlenenia do pôvodného sociálneho prostredia na žiadosť dieťaťa.

Podľa § 4 ods. 1 vyhlášky reedukačné centrum sa zameriava na reedukáciu sociálne, mravne a emocionálne narušených detí, u ktorých boli zistené také nedostatky v sociálnej prispôsobivosti, v osobnostných vlastnostiach a charakterovom vývine, že ich výchova a vzdelávanie v iných zariadeniach alebo v prirodzenom rodinnom prostredí by nevedli k náprave. A podľa ods. 2 reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na optimalizáciu ich psychosociálneho vývinu, odstraňovanie porúch správania a vytvorenie predpokladov na ich osobnostnú a sociálnu integráciu.

Podľa vyhlášky reedukačné centrum poskytuje deťom výchovu a vzdelávanie zamerané na ich osobnostnú a sociálnu integráciu, centrum organizuje aj záujmovú činnosť detí so zreteľom na ich individuálne potreby, záujmy alebo prípravu na povolanie.

Podľa § 4 školského zákona cieľom výchovy a vzdelávania je umožniť dieťaťu alebo žiakovi ovládať anglický jazyk a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk a vedieť ich používať.

Právo na vzdelanie v sebe zahŕňa nielen právo na prístup k vzdelaniu, ale aj poskytovanie vzdelávania v určitej kvalite a za rovnakých podmienok, teda vzdelávanie bez akejkoľvek diskriminácie. Pozitívnym záväzkom štátu je zabezpečiť prístup k vzdelávaniu pre každého a za rovnakých podmienok. **Skutočnosť, že dieťa bolo na základe rozhodnutia súdu odňaté z osobnej starostlivosti rodičov a na základe zákonného súdneho rozhodnutia bolo umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia nemôže mať negatívny dopad na jeho právo na vzdelanie.** Naopak, týmto sa zvyšuje pozitívny záväzok štátu, aby garantoval deťom, ktoré pochádzajú z prostredia, ktoré im neposkytlo primeranú rodinnú starostlivosť alebo, ktoré v úvodných rokoch svojho života nezvládli svoje správanie, a preto boli umiestnené do špeciálneho výchovného zariadenia, poskytovanie vzdelávania, ktoré je porovnateľné so vzdelávaním ostatných detí a tiež, aby im bolo poskytované porovnateľným spôsobom ako ostatným deťom v ich veku. To platí aj v prípade, ak je dieťa do reedukačného centra prijaté na žiadosť jeho zákonného zástupcu.

Z právnej úpravy uvedenej v školskom zákone vyplýva, že princípy výchovy a vzdelávania ako napríklad **princíp rovnocennosti a neoddeliteľnosti výchovy a vzdelávania**, aj vyvážený rozvoj všetkých stránok osobnosti dieťaťa, sa vzťahujú na vzdelávanie všetkých detí, a teda aj všetkých vzdelávateľov, na ktorých sa školský zákon vzťahuje, a teda aj na toto reedukačné centrum.

Za diskrimináciu vo vzdelávaní sa od roku 1960 podľa Dohovoru o zákaze diskriminácie v oblasti vzdelávania považuje aj poskytovanie vzdelávania nižšieho štandardu. V tomto prípade hovoríme o obsahu práva na vzdelanie z jeho materiálnej

stránky, to znamená, z hľadiska obsahu a kvality poskytovaného vzdelávania, nie o formálnej stránke, napríklad, či je názov školy rovnaký ako u iných škôl tohto typu a stupňa.

Odpoveď na otázku, či toto reedukačné centrum poskytuje rovnaký alebo nižší štandard vzdelania, než by malo byť deťom poskytované ostáva v tejto chvíli nezodpovedaná. Pre posúdenie, či sú dodržiavané práva detí je potrebné ju získať.

Z uskutočneného prieskumu sama verejná ochrankyňa práv nemôže jednoznačne určiť, či by v rozsahu teoretického vyučovania bol rozdiel medzi špeciálnou základnou školou v reedukačnom centre a inými špeciálnymi základnými školami. Z rozhovorov s deťmi vyplýva, že niektoré by pravdepodobne zvládli aj vyššie nároky na ich vzdelávanie. Taktiež viaceré vyjadrili názor, že by sa chceli učiť cudzí jazyk.

Úlohou verejného ochrancu práv je, aby upozornil na možnosť porušovania základných práv aj v prípade, ak sú o ich dodržiavaní iba pochybnosti. V prípade tohto centra (aj iných reedukačných centier) upozorňujem na to, že poskytované vzdelávanie je nižšieho štandardu a tým môže dochádzať k porušovaniu viacerých základných práv detí - nielen ich práva na vzdelávanie. Pretože deti majú obmedzenú slobodu práve z dôvodu ich reedukácie a prípravy na riadne uplatnenie. Ak im poskytované vzdelávanie je vzdelávanie nižšieho štandardu, potom sa nenapĺňa ani určený účel obmedzenia ich slobody. Okrem toho deti v tomto systéme vzdelávania nemajú možnosť vybrať si vzdelanie a tým aj budúce povolanie.

2.4 Právo dieťaťa na osobitnú ochranu

Právo dieťaťa na osobitnú ochranu je základným právom.

Čl. 41 ods. 1 druhá veta ústavy: „zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.“

Čl. 6 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty ...zabezpečujú v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.“

Čl. 20 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.“

Čl. 24 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty...uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...sa usilujú o to, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotným službám.“

Čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty... uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj.“

Z podhľadu vyššie uvedených základných práv bolo potrebné skúmať, či právo detí na riadnu výživu zodpovedajúcu ich fyzickým potrebám, právo detí na prístup k zdravotníckym službám, právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami, ako aj právo detí na vyhovujúce hygienické podmienky je v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.1 Právo detí na riadnu výživu

Podľa ustanovenia § 6 ods. 5 písm. b) vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 330/2009 Z. z. o zariadení školského stravovania dieťa v špeciálnych výchovných zariadeniach môže odoberať denne hlavné jedlo a doplnkové jedlo, ak je žiak starší ako 11 rokov. Na účely tejto vyhlášky sa považuje za hlavné jedlo obed a večera a za doplnkové jedlo raňajky, desiata, olovrant a druhá večera.

Podľa § 140 ods. 13 školského zákona ministerstvo školstva zverejní na svojej internetovej stránke finančné pásma určujúce rozpätie nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov.

Podľa zverejnených Finančných pásiem nákladov na nákup potravín na jedno jedlo podľa vekových kategórií stravníkov, ktoré vydáva Ministerstvo školstva Slovenskej republiky na základe § 140 ods. 13 školského zákona, **predstavuje príspevok na stravovanie sumu 2,43 až 2,87 € pre deti od 11 do 15 rokov a 2,58 až 3,01 €, ak ide o deti od 15 do 18-19 rokov.**

Takto nastavenú výživu detí, za ktorých riadnu výživu prevzal na seba zodpovednosť štát, považujem za porušovanie ich práva na riadnu a zdravú výživu a za nesplnenie záväzku, ktorý pre Slovenskú republiku vyplýva z čl. 27 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa.

2.4.2 Právo detí na prístup k zdravotníckym službám

Podľa článku 24 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu...usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Z vyjadrení detí, ako aj z vyjadrení zamestnancov reedukačného centra vyplýva, že právo detí na prístup k zdravotníckym službám je v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.3 Právo detí na kontakt s rodinou a inými osobami

Zákon ustanovuje, že v špeciálnych výchovných zariadeniach možno v záujme odstránenia porúch v psychosociálnom vývine dieťaťa a v záujme odstránenia príčin, pre ktoré bola dieťaťu nariadená ústavná starostlivosť (ochranná výchova alebo bolo umiestnené na základe žiadosti zákonného zástupcu) použiť výchovné opatrenia so zameraním na motiváciu dieťaťa zlepšovať svoje správanie, ktoré spočívajú v úprave styku s rodičmi a tretími osobami. Podľa ustanovenia § 125 ods. 2 školského zákona **dieťa má právo udržiavať styk s oboma rodičmi alebo inými zákonnými zástupcami**. Ak je to v záujme dieťaťa, zariadenie môže určiť podmienky styku a to tak, že **dieťa sa môže stretávať**:

- a) len za prítomnosti pedagogického zamestnanca alebo ďalšieho odborného zamestnanca;
- b) na určenom mieste v priestoroch zariadenia;
- c) na území obce, v ktorej má zariadenie sídlo.

Podľa ustanovenia § 125 ods. 3 vyššie uvedeného zákona ak je to v záujme dieťaťa, **má právo stretávať sa s inými osobami ako rodičmi po súhlase príslušného orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately** za podmienok ustanovených v odseku 2; v prípade dieťaťa umiestneného na základe žiadosti zákonného zástupcu po súhlase jeho rodiča alebo iného zákonného zástupcu.

Podľa školského poriadku sú návštevy v reedukačnom centre povolené dva víkendy v mesiaci a mimo stanoveného návštevného dňa môže byť návšteva povolená výhradne len so súhlasom riaditeľa, z prieskumu vyplýva, že riaditeľ povolí deťom návštevy rodičov kedykoľvek. Čo sa týka stretávania sa detí s inými osobami ako rodičmi (po súhlase orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, prípadne rodiča), deti uvádzali, že je to možné. Uvedenú možnosť však školský poriadok nerieši.

Problém by však mohol nastať v prípade, ak má dieťa uložený trest, keďže z rozhovorov, ako aj z prieskumu dokumentov vyplýva, že v niektorých prípadoch môže mať dieťa za trest obmedzený kontakt s rodinou - či už obmedzením návštev alebo písomného prípadne telefonického kontaktu s rodičmi. Udržiavanie kontaktu s rodičmi je však právom dieťaťa, ktorého podmienky upravuje zákon. Nemôže byť z tohto dôvodu obmedzené internými predpismi reedukačného centra. Pokiaľ by to totiž reedukačné centrum takto v praxi uplatňovalo, právo detí stretávať sa s rodičmi by v takýchto prípadoch nebolo v reedukačnom centre dodržiavané.

2.4.4 Právo detí na vyhovujúce hygienické podmienky

Podľa ustanovenia § 12 vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 323/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach súčasťou finančného a materiálo-technického zabezpečenia v špeciálnom výchovnom zariadení je aj osobné vybavenie dieťaťa umiestneného do diagnostického centra alebo reedukačného centra na základe rozhodnutia

súdu s prihliadnutím na jeho potreby, zdravotný stav a prípravu na povolanie. Osobné vybavenie je najmä ošatenie, obuv a **hygienické potreby**.

Z uvedeného znenia vyhlášky vyplýva, že dieťaťu by mali byť poskytnuté v reedukačnom centre základné hygienické potreby. Pokiaľ by tomu tak nebolo, mohlo by dochádzať k porušovaniu práva detí na vyhovujúce hygienické podmienky.

Záver

Reedukačné centrum Bačkov poskytuje deťom v rámci možností, v ktorých pôsobí, vhodné výchovné prostredie a pôsobí tak, aby ich základné práva boli napĺňané. Prípady, v ktorých sme zistili porušenie základného práva iba postupom reedukačného centra (napr. práva na dôstojnosť a telesnú integritu) možno riešiť zmenou praxe (strihanie, oblečenie za trest). Pokiaľ ide o poskytovanú úroveň vzdelávania a výber školy a povolania je to problém, ktorý má systémový charakter a presahuje možnosti nápravy z úrovne tohto centra alebo jeho zriaďovateľa. Aj nedostatky v oblasti výživy detí je potrebné riešiť na úrovni štátu, ktorý sa zaviazal prijať opatrenia, aby bolo garantované právo všetkých detí na osobitnú ochranu.

Obzvlášť pozitívne pôsobí fakt, že v reedukačnom centre nie sú deti umiestňované do ochrannej miestnosti, ale v prípade agresívneho správania používajú zamestnanci alternatívne spôsoby ich upokojenia. Pokiaľ reedukačné centrum prestane uplatňovať formu trestania detí spočívajúcu v obmedzení kontaktu s rodičmi, odstráni neprípustnú prax týkajúcu sa strihania vlasov detí a odlíšenia dieťaťa za porušenie pravidiel od ostatných detí prostredníctvom červeného oblečenia a zabezpečí im dostatok hygienických prostriedkov, bude svojou činnosťou garantovať dodržiavanie základných práv detí v oblasti ich výchovy a vzdelávania.

3. ODPORÚČANIA A OPATRENIA

Odporúčam Reedukačnému centru Bačkov, aby:

1. Prestalo uplatňovať formu trestania detí spočívajúcu v obmedzení ich kontaktu s rodičmi.
2. Odstránilo neprípustnú prax týkajúcu sa ostrihania detí dohola po ich návrate z úteku alebo z prázdnin.
3. Vždy zabezpečilo deťom dostatok hygienických prostriedkov a dostupnosť k nim.
4. Nepoužívalo ako formu upozornenia na priestupok proti poriadku jeho odlišné (červené) oblečenie v kolektíve detí.

Zároveň odporúčam Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, aby:

1. Urýchlene v rezortnej vyhláške zvýšilo finančný normatív na celodennú stravu poskytovanú deťom v špeciálnych výchovných zariadeniach tak, aby mohla byť deťom poskytovaná riadna výživa a prihliadnuť osobitne aj na potreby maloletých matiek a ich detí.
2. Prehodnotilo, či je v špeciálnych výchovných zariadeniach dodržiavané **právo detí na vzdelanie v dostatočnej kvalite**. Inak reedukačné centrum neplní svoj účel a umiestnenie v ňom môže predstavovať aj zásah do osobnej slobody detí.